

PRATS I CAMPS

“Trenor va arriscar el seu prestigi professional a l’Exposició”

Ara fa cent anys, València va acollir l’Exposició del 1909, un esdeveniment que impulsà la transformació urbanística de la ciutat. En fou el promotor Tomás Trenor, després marquès del Túria. En parlem amb el besnét, Tomás Trenor Puig.

A primera vista, Tomás Trenor Puig –un “advocat de províncies”, com li agrada dir– no té cap característica exterior que el faça diferent de cap de les persones que aquest matí transiten amunt i avall del cèntric edifici on ha citat EL TEMPS. Però aquest home d’alçada mitjana, ulls

clars i tracte amable té alguna cosa que el fa diferent: fou el primer dels cinc fills que tingué el matrimoni format per Tomás Trenor Trenor i María de la Luz Puig Menéndez, circumstància que el feia hereu del títol de marquès del Túria. Llicenciat en dret, exerceix la carrera professional en un important

despatx d’advocats. La seu és a tocar de l’ajuntament, des d’on gaudeix d’una magnífica vista d’una ciutat que, declara, “m’agrada molt”. “És una cosa atàvica, ho duc als gens”, assegura amb un somriure.

—Qui va ser per a vós Tomás Trenor Palavacino?

—Va ser simplement el meu besavi. És algú de qui he heretat el nom, per la coincidència de ser el major del major.

—No el va conèixer, perquè es va morir el 1913. Què us en van contar?

—Jo vaig néixer el 1948, 35 anys després de la seua mort. Hi ha hagut una transmissió de la personalitat del

meu besavi. Va ser un home que plantejà la iniciativa de l'Exposició del 1909, on va arriscar el seu prestigi professional. Era un esdeveniment que esperava que fora innovador, modern. El movia l'interès per la terra on va nàixer i va viure. A la família s'ha transmès la idea d'un home responsable, seriós i treballador i, naturalment, íntegre i honest. Això no cal dir-ho.

—**Per què va embrancar-se en l'empresa d'organitzar l'Exposició, amb tots els maldecaps que implicava?**

—Ell era això que avui en diríem un emprenedor. Pertanyia a un grup de gent que no eren amants del risc, però tenien unes idees noves, progressistes en el millor sentit de la paraula i que creien que amb feina i iniciativa es podien fer coses per a Espanya i per a la regió.

—**Al catàleg de l'exposició que la Universitat de València ha dedicat a la vostra família, els professors Anacleto Pons i Justo Serna asseguren que l'Exposició "fou una totalitat d'esforços col·lectius", al voltant del qual es reuniren blasquistes i conservadors. Com ho va aconseguir?**

—És una anàlisi políticohistòrica que jo no estic capacitat per a fer. Probablement era un home sensible, tolerant, que anteposava els interessos que ell considerava superiors als seus personals. Això li va permetre d'unir voluntats diferents. Va necessitar dosis d'habilitat i diplomàcia.

—**La Vanguardia va dir: l'Exposició és Trenor i Trenor és l'Exposició. Exagerava?**

—Crec que exageraven. Ell va tenir la virtut d'envoltar-se d'un equip eficient al comitè organitzador, a través de l'Ateneu Mercantil, que en aquell moment, com a entitat cívica, era de les més importants de la ciutat. Part de la seua habilitat va ser trobar una institució i després un equip de persones que van créixer amb el projecte i hi donaren suport. Tomás Trenor va tenir un protagonisme que no es pot ocultar però hi hagué més gent.

—**L'Exposició va deixar uns deutes ben importants. Com es va afrontar la situació?**

—No va deixar deutes, perquè pagaren a tothom. Va deixar un dèficit. Com passa en molts d'aquests esdeve-

niments, els ingressos foren inferiors a les despeses, de manera que va haver de posar-hi diners de la butxaca. I a nosaltres ens pareix bé. Ell va decidir en aquell moment que allò era el millor i que responia a la seua responsabilitat i a la seua honestedat intel·lectual.

—**S'ha dit que Madrid mai no s'interessà per l'Exposició i que, de fet, no va respondre quan els deutes ofegaven.**

—Els historiadors hi són per a parlar d'això. Jo no ho sé exactament. Nosaltres ho considerem com un fet objectiu i, en un moment determinat, en circumstàncies que només ell devia saber, va prendre la decisió de pagar de

D'avingudes a ferrocarrils

El cognom Trenor és indeleble en la història recent de la ciutat de València. Avanços comercials i agrícoles, esdeveniments històrics, carrers emblemàtics, edificis portentosos... porten gravada l'empremta d'aquesta família que a la dècada dels 20 del segle XIX arribà des d'Irlanda a terres valencianes. El títol nobiliari de la família (marquesat del Túria) dóna nom, per exemple, a una artèria de la ciutat (l'avinguda del Marquès del Túria). Alguns dels edificis més emblemàtics de València, al carrer de la Pau o a la zona del Carme, són propietat dels Trenor o ho han estat, igual com el monestir de Sant Jeroni de Cotalba a Alfauir (Safor), on són soterrats els pares del poeta Ausiàs Marc. També estigueren involucrats en la construcció de les primeres línies fèrries que uniren la ciutat amb el Grau, el 1852, i el tercer marquès del Túria exercí el càrrec d'alcalde de la ciutat el mateix any que el riu Túria es desbordà: el 1957. I encara, naturalment, sense Tomás Trenor Palavicino (nét del primer Trenor instal·lat a València) l'Exposició del 1909 mai no s'hauria dut a terme.

la seua butxaca. I a nosaltres ens pareix magnífic.

—**Entre una part dels intel·lectuals valencians, encapçalats per Joan Fuster, l'Exposició no va passar de ser una "apoteosi agrarista i exportadora" que transmetia una "visió ruralista i edulcorada". Després diversos intel·lectuals han contrarestat aquestes tesis. D'on ve aqueixa llegenda negra?**

—Caldria preguntar-ho a ells. Jo ni sóc intel·lectual ni pretenc ser-ho. Devien tenir les seues raons per a mantenir això, igual que ara n'hi ha per a canviar de criteri.

—**Penseu que el vostre besavi va quedar satisfet amb l'Exposició?**

—Supose que sí. Supose que en un moment devia tenir les seues amargures, com en tot, però... De seguida es van impulsar unes altres iniciatives empresarials, ara a Madrid. Ell era un home naturalment inquiet i que, a més, pensava que podia fer coses per als altres, encara que sone cursi.

—**S'entendria la València actual sense el vostre besavi o José Campo (que va promoure la canalització de les aigües a València i els primers ferrocarrils)?**

—Els historiadors són els que haurien de respondre. Sí que és veritat que Tomás Trenor Palavicino va ser una persona de referència a la València d'aquells temps i que avui, cent anys després, és recordat i reconegut.

—**Aquella generació de burgesos (Joaquín Forés, José Campo, Gaspar Dotres...) ha tingut substituïts? Veieu ara gent amb el lideratge que en aquell moment exerciren el vostre besavi i més?**

—No ho sé...

—**Us ho pregunte com a ciutadà.**—Supose que hi ha gent que amb més o menys fortuna i habilitat intenten fer el millor possible per la seua ciutat i la seua terra.

—**Crec que vos mateix heu investigat la procedència del primer Trenor, Thomas Trenor Keating, que va arribar a València a principi del XIX procedent d'Irlanda. Com ha estat aquesta tasca?**

—Ha estat per simple curiositat, perquè jo sóc advocat, *advocat de províncies*, com m'agrada dir. En un moment determinat, vaig tenir curiositat per

descobrir. I a això m'he dedicat en tel temps lliure. No és investigar, sinó simplement fer una aproximació. Personalment, és emocionant i produeix molta satisfacció. És molt interessant de trobar els documents, retrobar les fonts...

—**Els primers negocis del primer Trenor van ser la pansa de la Marina i el guano. Aquí va començar tot.**

—Els negocis són els negocis. El guano, encara que siguen excrements d'ocell, va tenir una importància cabdal en el desenvolupament de l'agricultura valenciana. Ell va conèixer aquell negoci i s'hi va posar com a importador a la Comunitat Valenciana. Però, a banda del guano, també tenien el negoci de la seda, que, si voleu, era un contrapunt del guano.

—**Què se'n va fer, de la Societat Trenor i Cia?**

—Va durar fins a la dècada dels 20 del segle XX, quan, tenint en compte el nombre de descendents que hi havia, ja no tenia raó de ser.

—**Quants descendents hi ha, actualment?**

—És molt difícil de dir-ho. El 1989 ens vam reunir 400.

—**La vostra família també va tenir**

PRATS I CAMPS

un paper destacat en l'arribada del ferrocarril a València.

—Sí. El primer Trenor que va venir a Espanya ja havia fet inversions d'una certa rellevància. Amb el seu parent Henry O'Shea [cognom lligat avui a les altes finances espanyoles], tenia inversions a la Compañía de Caminos del Norte de España. Després els Trenor

també van ser presents en el ferrocarril Almansa-València-Tarragona, que va promoure José Campos. A més, per a Tomás Trenor Palavicino un dels seus primers objectius polítics empresarials, abans fins i tot que l'Exposició, fou l'aprovació del ferrocarril directe València-Madrid per Conca. Això es va aprovar el 1906, encara que no se n'acabà l'execució fins el 1948.

—**Després, el vostre avi va ser alcalde de València entre el 1955 i el 1958, però va haver de dimitir arran de la crisi política oberta quan Martí Domínguez féu un discurs molt crític per l'abandonament a què València havia estat sotmès per part de Madrid. Per què penseu que es va donar suport a Domínguez, en un moment en què la desobediència es pagava cara?**

—El problema no fou polític, sinó la riuada. Ell hauria fet qualsevol cosa per no patir la riuada. Per a ell, tota la resta va ser anecdòtic. No crec que estiguera content, en absolut, per la situació en què es va veure, però... Va assumir la pròpia responsabilitat i va dir allò que pensava que era correcte. Sabia perfectament que això li podia portar un problema polític, però va anteposar els interessos de València als de la seua carrera.

—**Amb el risc de semblar insolent: la família ha passat davant dels negocis?**

—No sé exactament què voleu dir, però uns hem fet negocis i uns altres no...

—**És estranya la família amb negocis on no acaben sorgint friccions.**

—Per la branca de mon pare i a la meua generació, no hi ha cap empresari. Tots som professionals. Igualment el meu avi, que era enginyer, que tenia dues empreses, però no era propietari.

—**Com viu avui un marquès?**

—Jo visc amb l'obligació moral de mantenir una certa dignitat—no dic pas prestigi, que això és més complicat—pel que significa dur el títol i el nom de les persones que de debò mereixien el títol. El meu títol és només una herència per atzar genètic.

—**Què us ve al cap si dic "facta non verba" [lema de la família]?**

—Precisament això, menys parlar i més treballar.

Cent anys de l'Exposició

Enguany s'escau el centenari de l'Exposició Regional. Però que fou aquell esdeveniment? Una exposició era un esdeveniment que pretenia ser un aparador dels principals avanços comercials i tecnològics d'un territori. "Mobilitzar les forces locals, connectar amb la musculatura econòmica i política del país, agitar la consciència de la societat..." eren els objectius de la mostra, segons que ha escrit Josep V. Boira al llibre *València i Barcelona. Retorn al futur* (3i4, 2006). Barcelona havia tingut la seua exposició el 1888. I Madrid. I Saragossa. I València no podia quedar enrere. Tomás Trenor Palavicino, pertanyent a una adinerada nissaga comercial d'origen irlandès, s'ho va prendre com un projecte personal, en el qual va esmerçar esforços i molts diners. Finalment, l'Exposició obrí les portes el 22 de maig del 1909, al marge esquerre del riu Túria. Encapçalava d'aquesta manera la futura expansió urbanística de la ciutat. La presència catalana a la cita fou ben notable. Hi acudiren les empreses més importants del Principat i l'Orfeó Català interpretà el "Cant de la Senyera" a l'Ajuntament de València.

EL TEMPS

Violeta Tena